

«ЗЕЛЕНІ» ПАРТІЇ У СТРУКТУРІ ПОЛІТИЧНОГО ЛАНДШАФТУ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

“GREEN” PARTIES IN THE POLITICAL LANDSCAPE STRUCTURE OF THE EUROPEAN UNION COUNTRIES

Остапеч Ю.О.,

*доктор політичних наук, професор,
декан факультету суспільних наук*

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

Червеняк К.Т.,

кандидат політичних наук,

старший викладач кафедра політології і державного управління

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

Охарактеризовано причини успіху, ідеологічні маркери та електоральні результати «зелених» партій на парламентських виборах у країнах Європейського Союзу упродовж 2019–2023 рр. Констатовано, що в 14 європейських державах «зелені» партії представлені в національних парламентах, беруть участь у діяльності уряду, що дозволяє стверджувати про важливі інституційні зміни в європейському партійному ландшафті.

Зазначено, що до основних причин популярності зелених партій у Євросоюзі належать такі: забруднення навколишнього середовища, міграційні процеси / міграційна криза 2015–2016 рр.; нові суспільні розшарування за результатами глобалізаційних процесів; кризові явища та протиріччя глобальної економіки; трансформація системи цінностей у напрямку від домінування матеріальних до постматеріальних та інші.

У розвитку «зелених» (екологічних) партій виокремлено такі етапи: перший (1960–1970): виникнення та становлення екологічних рухів; другий (1970–1980): політизація «зеленого» руху; третій (1980–1990): перетворення у більшості країн ЄС зелених рухів у політичні партії; четвертий (починаючи з 1990 р.): подальша інституціалізація «зелених» партій, утворення «Європейської партії Зелених» та умовне об'єднання екологічних партій та рухів у єдину «сім'ю зелених партій».

Констатовано, що останній період, який бере початок з 1990 р. характеризується такими ознаками: а) «зелені» партії стають повноправними партнерами «мейстрімних» партій у формуванні урядових коаліцій; б) традиційні партії «запозичують» у зелених партій програмні положення і виборчі гасла; в) збільшується електоральна підтримка вказаних партій на національних парламентських виборах та виборах до Європарламенту, і як наслідок вони стають впливовими гравцями національних європейських політич.

Показано електоральні результати екологічних партій на парламентських виборах 2019–2023 рр. та констатовано, що в країнах Західної Європи їхній результат значно вищий, ніж у країнах Центральної Європи. Акцентовано, що найбільш вагомий вплив екологічні партії мають в Німеччині, Австрії, Данії, Швеції та Фінляндії.

Ключові слова: Європейський Союз, Європарламент, парламентські вибори, «зелені» / екологічні партії, зелена політика, «нові ліві», «мейстрімні партії».

The causes for success, ideological markers, and electoral results of “green” parties in the European Union countries in the parliamentary elections of 2019–2023 are characterized. It is established that “green” parties are represented in the national parliaments of 14 European states. They participate in the government activities, allowing us to claim important institutional changes taking place in the European party landscape.

The following main reasons for the popularity of green parties in the European Union countries are defined: environmental pollution; migration processes / migration crisis of 2015–2016; new social stratifications as a result of globalization processes; crisis phenomena and contradictions of the global economy; transformation of the value system from the dominance of material to post-material.

The following stages are distinguished in the development of “green” (ecological) parties: the first (1960–1970) – the emergence and formation of environmental movements; the second (1970–1980) – politicization of the “green” movement; the third (1980–1990) – transformation of green movements into political parties in the majority of European Union countries; the fourth (starting from 1990) – further institutionalization of “green” parties, the formation of the “European Green Party” and the conditional unification of environmental parties and movements into a single “family of green parties”.

It is established that the latest stage, beginning in 1990, is characterized by the following features: a) “green” parties become full partners of “mainstream” parties in the formation of government coalitions; b) traditional parties “borrow” program regulations and election slogans from “green” parties; c) the electoral support of these parties increases during the national parliamentary elections and European Parliament elections, and as a result, they become influential players of the national European politics.

The electoral results of ecological parties in the parliamentary elections of 2019–2023 are demonstrated and it is stated that their results are significantly higher in the countries of Western Europe than in the countries of Central Europe. It is emphasized that ecological parties have the most significant influence in Germany, Austria, Denmark, Sweden, and Finland.

Key words: European Union, European Parliament, parliamentary elections, “green” / ecological parties, green politics, “new left”, “mainstream parties”.

Актуальність дослідження. Партії зелених, які колись вважалися маргінальними утвореннями, нині разом з «новими правими» суттєвим чином змінили партійну структуру країн Європейського Союзу, «розморозили» партійні системи національних держав, які утворювали, як правило, «мейн-стрімні» партії (соціал-демократи, ліберали, консерватори, християнські демократи). Станом на 01.05.2023 р. в 14 європейських країнах «зелені» партії мають свої фракції в національних парламентах та приймають участь у діяльності уряду (5), що дозволяє стверджувати про важливі інституційні зміни в європейському партійному ландшафті.

При цьому успіх «зелених» не можна назвати фейєричним, оскільки в одних країнах (Німеччина, Австрія, Данія, Швеція, Фінляндія) вони мають вагомий політичний вплив, приймають участь в урядових коаліціях (Австрія, Данія, Бельгія, Ірландія, Німеччина), в інших – їх рейтинг є нестабільним (Франція, Італія, Португалія), а є країни ЄС, де ці партії і надалі залишаються маргінальними утвореннями. Йдеться, перш за все, за країни Центральної Європи, крім Латвії, Литви, Словенії та Хорватії.

Відповідно логічними є запитання у чому причина успіху європейських «зелених» партій? Чому в одних країнах вони мають вагомий вплив, а в інших їхні результати є мінімальними? Яке майбутнє чекає на «зелені» партії у Європейському Союзі? Це низка тих питань, які і будуть розкриті у нашій науковій розвідці.

Мета статті – дослідити причини успіху та електоральні результати екологічних («зелених») партій у країнах Європейського Союзу упродовж 2019–2022 рр. Для досягнення мети необхідне вирішення таких дослідницьких завдань: 1) охарактеризувати ідеологічні маркери та причини успіху екологічних партій; 2) проаналізувати результати екологічних партій на парламентських виборах у країнах Євросоюзу та виборах до Європарламенту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика партійного будівництва та електоральних процесів у країнах Європейського Союзу стала предметом вивчення низки вітчизняних науковців. Перш за все слід відмітити дисертаційні дослідження Г. Вархової «Партійне структурування Європейського парламенту: організаційне оформлення та чинники впливу [2], Ю. Копинця «Вплив сучасних тенденцій розвитку країн Європейського Союзу на еволюцію і функціонування партійної системи України» [4], Г. Шипунова «Принципи концептуалізації ідейно-інституційної еволюції лівих політичних партій» [11].

Частково вказана проблематика досліджується у наукових працях таких українських фахівців: В. Бусленка [1], В. Лебедюка, В. Литвина [8; 9; 10], Ю. Остапця [5; 6; 7], А. Романюка [9; 10] та

інших. Слід також зазначити, що у вітчизняній політичній науці проблематика становлення і розвитку екологічних партій у країнах Євросоюзу не була предметом окремих наукових досліджень.

Методи дослідження. Теоретична модель нашого дослідження побудована на підставі наукових праць зарубіжних і вітчизняних політологів в яких аналізується розвиток партійних систем країн Європейського Союзу, структурною частиною яких є і європейська «сім'я зелених партій». Йдеться про виокремлення причин електорального успіху цих партій, характеристику їхньої соціальної бази, типологізацію, ідеологічні маркери, перспективи розвитку тощо.

Результати дослідження. Рух «зелених» виник в 60-х рр. ХХ ст. у країнах Західної Європи та США як реакція громадськості на стрімкий післявоєнний ріст виробництва, розвиток ядерної енергетики при якому не враховувалися наслідки впливу на природне середовище. Йдеться про забруднення повітря, води і ґрунтів промисловими та побутовими відходами, виснаження природних ресурсів, знищення природної та біологічної різноманітності як основи життя на планеті, виникнення процесів, які загрожують екологічній катастрофі (парниковий ефект, скорочення озонного шару атмосфери, танення льодовиків, стихійні лиха, знищення лісів тощо).

Спочатку екологічні рухи, неурядові «зелені» об'єднання, не приймали участі у політичному житті, а діяли виключно в рамках захисту навколишнього середовища (протестні акції, мітинги, петиції і т. д.). Політизація «зеленого» руху відбулася на початку 70-х рр. ХХ ст. Вагомий вплив на актуалізацію «зеленої» проблематики відіграли різного роду форуми, наукові експертизи, предметом яких були екологічні питання: кампанія «Європейський рік охорони природи» (1970), Конференція ООН по проблемах навколишнього середовища в Стокгольмі (1972), доповіді Римському клубу (станом на 2021 р. зроблено 52 таких доповіді) тощо.

На початку 1980-х рр. в більшості європейських країн розпочався процес перетворення екологічних рухів у політичні партії: в 1979 р. в Німеччині була утворена партія «Зелені», в 1989 р. – схожа партія «Союз 90» (у 1993 р. вони об'єдналися в єдину партію «Союз 90 / Зелені»); в 1984 р. екологічна партія з'явилася у Франції, в 1989 р. – Нідерландах, в 1990 р. – в Італії [3, с. 41–48].

Починаючи з 1990-х рр. «зелені» партії стають частиною політичного ландшафту країн Європейського Союзу, заявляючи при цьому, що проблеми навколишнього середовища можуть бути вирішені лише в контексті комплексної трансформації сучасних суспільств. Таким чином, їхні політичні програми стають схожими на програмні документи інших європейських політичних партій.

Остаточна інституціалізація «зелених» партій в країнах Євросоюзу відбулася у 2004 р., коли на IV Конгресі європейської федерації зелених партій (20–22 лютого) було прийнято рішення про утворення «Європейської партії Зелени» (ЄПЗ). В подальшому можемо спостерігати лише збільшення впливу екологічних партій на внутрішньополітичні процеси національних держав у Європі. А це в свою чергу стало причиною того, що у наукових дослідженнях, які торкаються політичної діяльності екологічних партій, останні почали розглядатися в рамках однієї європейської «партійної сім'ї зелених».

Об'єднання вказаних партій в одну «політичну сім'ю» обумовлено низкою спільних характеристик, притаманних «зеленим» партіям. По-перше, це походження, оскільки усі вони виникли в 1960–1980-х рр. як наслідок того, що екологічна та соціальна проблематика неналежним чином розроблялася «мейнстримними партіями». По-друге, усі європейські екологічні партії мають однотипний соціальний склад учасників та електорат, який практично не змінився за останні 30 років. З соціологічної точки зору їх виборець – це молодий, нерелігійний, освічений місцевий житель (частіше жіночої статі), як правило, громадський активіст у нових формах політичної участі (в тому числі і мережевої). По-третє, незважаючи на те, що екологічні партії ніколи не були ідеологічно гомогенними, вони мають низку загальних принципів, ключовими з яких є такі: пріоритет питань охорони навколишнього середовища, екологічної політики і сталого розвитку. По-четверте, відбулася організаційна трансформація внаслідок якої колись успішні «зелені» рухи стали політичними партіями, але при цьому вони зберегли свою особливість: невизнання політичних авторитетів, опора на простих громадян, підтримку громадянського суспільства [12; 13].

Станом на 2020 р. в «Європейську партію Зелени» входить 37 повноправних партій-членів (в тому числі з країн – не членів ЄС: Албанії, Андорри, Великобританії, Грузії, Молдови, Норвегії, Північної Македонії, Чорногорії, Швейцарії, України), 4 асоційованих (Азербайджан, Білорусь, Росія), і 3 партії-кандидати на вступ [13]. Найбільш впливовими партіями-членами ЄПЗ (в Європарламенті представлені у фракції «Зелені – Європейський вільний альянс») є такі: «Зелені – Зелена Альтернатива» Австрії (2 депутати Європейського парламенту і 26 депутатів національного парламенту), «Зелені» з фламандської частини Бельгії (1 ДЄП і 8 ДНП), партія «ЕКОЛО» із франко-німецької частини Бельгії (2 ДЄП і 13 ДНП), Соціалістична народна партія Данії (2 ДЄП і 14 ДНП), «Зелений союз» Фінляндії (2 ДЄП і 13 ДНП), «Європа, Екологія, Зелені» Франції (12 ДЄП), «Союз 90 / Зелені» Німеччини

(25 ДЄП і 118 ДНП), «Зелена партія Ірландії» (2 ДЄП і 12 ДНП), партія «Зелені Ліві» Нідерландів (3 ДЄП і 8 ДНП), партія «Люди-Тварини-Природа» Португалії (1 ДЄП і 1 ДНП), Партія зелених Швеції (2 ДЄП і 18 ДНП) (див. Додаток А, Таблиця 1; Таблиця 1) [5: 6; 7; 14; 15; 16].

Ідеологічна доктрина «зелених» не має цілісності, а натомість її характеризують різноманітність та суперечливість ідейних установок та принципів. Саме тому в науковій літературі, де характеризуються екологічні партії і рухи, можна зустріти такі назви їхніх ідеологічних доктрин: «екосоціалізм», «екоконсерватизм», «екореформізм» тощо.

В той же час можемо констатувати, що на I Всесвітньому конгресі «Зелених» (2001 р., Канберра) була прийнята «Глобальна хартія Зелених», в якій окреслені 6 принципів співпраці «зелених» партій і рухів: екологічна мудрість, соціальна справедливість, партиципаторна демократія, ненасилля, сталий розвиток, повага до різноманіття. Вказані принципи і є нині основними наріжними характеристиками ідеології «зелених» партій у різних інтерпретаціях.

Зазначимо, що нині у Євросоюзі «зелені» партії перш за все асоціюють з «лівим» силами. Зближення «зелених» і «лівих» розпочалося в 60-х рр. ХХ ст. та продовжується в наш час, оскільки екологічні партії вийшли за межі виключно екологічної проблематики, і їхні програми обов'язково включають соціальні вимоги, які є традиційними для «лівих» партій (соціальна справедливість, подолання соціальної нерівності, підвищення добробуту, дотримання прав людини, в тому числі і національних меншин) [11, с. 138–156]. При цьому за останні три десятиліття свого існування «зелені» ЄС практично втратили радикальну і протестну складову, а відтак вони характеризуються «політичним конформізмом». Це одна з ознак цих партій, яка є зручною для утворення з ними урядових коаліцій. По відношенню до Євросоюзу «зелені» також перейшли від жорсткої критики (опозиційності) до лояльності, або навіть і підтримки.

Отже, в ХХІ ст. «зелені» партії позиціонують себе як політична сила, яка дотримується принципів екологічної відповідальності, глобального сталого розвитку, «всеохоплюючої демократії», поваги до різноманітності, особистої свободи, статевої рівності і ненасилля – іншими словами, їх ідеологія отримала чіткий «постматеріалістичний» вимір.

Як зазначає Н. Картер, електоральні успіхи і невдачі екологічних партій можна пояснити такими факторами: тривогою за стан навколишнього середовища; утворенням нових екологічних рухів та ініціатив; появою нового середнього класу; електоральними та інституціональними системами [12]. І якщо перші три чинники були

актуальними у другій половині ХХ ст., то четвертий набув значення в кінці ХХ ст., коли економічні проблеми середнього класу були вирішені, а на перший план вийшли постматеріалістичні цінності.

Таким чином, найбільш суттєве значення для аналізу тенденцій в політичній діяльності екологічних партій має фактор постматеріальних цінностей і особливостей сучасних політичних та електоральних систем у країнах Європейського Союзу.

Електоральні результати «зелених» партій на виборах до Європейського парламенту. «Вибори до Європарламенту відбулися 23–26 травня 2019 р. в усіх 28 країнах Євросоюзу в умовах помітного зростання явки (50,6 % по усіх 28 країнах членах ЄС). У дисертаційному дослідженні Ю. Копинця підкреслено, що «у новому складі Європарламенту сформовано сім фракцій, з них чотири проєвропейські: 1) Європейська народна партія (ЄНП), 2) Прогресивний альянс соціалістів і демократів (ПАСД), 3) «Оновлення Європи» (ОЄ), 4) «Зелені – Європейський вільний альянс» (З-ЄВА) (всього 518 депутатів) і три євроскептичні, з них «м'які» євроскептики: «Європейські консерватори і реформісти» (ЄКР) та конфедеративна група об'єднаних «Європейських лівих – Північних зелених лівих» (ОЄЛ-ПЗЛ) (41 депутат) і «жорсткі» євроскептики: «Ідентичність і демократія» (ІД) (74 депутати)» [4, с. 97–121; 16]. Для створення фракції у Європарламенті відповідно до регламенту роботи необхідно щоб до її складу входило 35 депутатів, які представляють не менше, ніж 7 країн-членів ЄС. Результати виборів ЄПЗ подано в таблиці 1.

Як бачимо з таблиці результати ЄПЗ на виборах до Європарламенту упродовж 2004–2019 рр. постійно зростали, а в 2019 р. партія здобула найкращий результат за всю історію існування – 11,7 % (74 депутати).

Електоральні результати «зелених» партій на виборах до національних парламентів у країнах Європейського Союзу (2019–2023 рр.). Аналіз виборів зробимо в рамках двох умовних кластерів: країни Західної Європи (16 країн, крім Кіпру, Мальти, Люксембургу в яких парламентські вибори не досліджувалися) та країни Центральної Європи (11 країн).

На парламентських виборах у країнах Західної Європи «зелені» партії досягли успіхів у 10 краї-

нах: Австрії («Зелені – Зелена альтернатива», 13,9 %), Данії (Соціалістична народна партія, 7,7 %), Бельгії («Зелені», 6,1 %; «Еколо», 6,1 %), Португалія («Люди, – Тварини – Природа», 3,3 %), Ірландія («Зелена партія», 7,1 %), Нідерланди («Зелені ліви», 5,0 %), Німеччина («Союз 90 / Зелені», 14,8 %), Швеція (Партія зелених, 5,0 %), Італія («Альянс зелених і лівих», 3,6 %), Фінляндія («Зелений союз» (7,0 %) (див. Додаток А, Таблиця 1) [14; 15].

Вагомий вплив «зелені» партії на нинішній час мають в Німеччині, Австрії, Данії, Бельгії, Швеції та Фінляндії. В урядових коаліціях «зелені» партії представлені в Австрії, Данії, Бельгії, Ірландії та Німеччині. Заслугує на увагу коаліційна угода в німецькому Бундестазі між Соціал-демократичною партією Німеччини, партією «Союз 90 / Зелені» та Вільною демократичною партією. Угода складається з 10 розділів і практично в кожному розділі присутня «зелена» проблематика та питання сталого розвитку. Найбільш вагоме місце екологічна проблематика займає в другому розділі: створення відкритого порталу про навколишнє середовище, включення громадських об'єднань у сфері охорони навколишнього середовища в процес прийняття політичних рішень, в тому числі і по важливих інфраструктурних проєктах.

На прикладі найбільш авторитетної «зеленої» партії Європи – німецької «Союз 90 / Зелені» можна побачити загальну тенденцію зміни підходів європейських екологічних партій до вирішення злободенних питань політики і економіки: від опозиційності до конформізму та від радикалізму до прагматизму. Саме така трансформація і дозволяє екологічним партіям здобувати прихильність виборців та бути учасником урядових коаліцій.

До витоків німецької Партії зелених відносять громадянські ініціативи на захист навколишнього середовища в 70-ті рр. ХХ ст. Ідеалом екологічних партій на той час були боротьба за екологію та пацифізм. «Зелені» Німеччини виступали проти широкомасштабної програми будівництва АЕС, розміщення на території Німеччини ядерної зброї тощо. Суттєві зміни в програмі «зелених» відбулися в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. у бік посилення уваги зовнішній та міграційній політиці, національній безпеці [13].

Як результат на парламентських виборах 2021 р. партія «Союз 90 / Зелені» (виборча про-

Таблиця 1

Результати «Європейської партії Зелені» на виборах до Європарламенту 2004–2019 рр.

	2004 (к-ть депут.)	2009 (к-ть депут.)	2014 (к-ть депут.)	2019 (к-ть депут.)
ЄПЗ	5,7 % (41)	7,5 (55)	7,3 (47)	11,7 (74)

Джерело: [16]

грама «Німеччина. Все включено») отримала максимальний результат за всю історію свого існування – 14,8 % (118 депутатських мандатів). Слід зазначити, що успіху «зелених» у Німеччині сприяє і сітка природоохоронних союзів та громадських організацій, які залучаються і до прийняття важливих політичних рішень. Серед них найпотужнішими є Союз охорони навколишнього середовища та природи Німеччини і Союз охорони природи Німеччини.

У країнах Центральної Європи екологічні партії мають ситуативний успіх. Вони лише в поодиноких випадках досягають значимих електоральних результатів. Наприклад, у 2004 р. в Латвії вперше було обрано головою Уряду представника Партії зелених І. Емсіса, в 2007 р. «зелені» увійшли до складу естонського парламенту, і в тому ж році до складу коаліційного уряду увійшла Партія зелених в Чехії. Електоральні результати екологічних партій на парламентських виборах 2019–2023 рр. подано в таблиці 2.

Як бачимо з таблиці 2 високий результат екологічних партій зафіксовано у Латвії, Литві, Хорватії та Словенії. В інших країнах Центральної Європи «зелені» партії також приймали участь у парламентських виборах, але їхні результати не дозволили їм подолати електоральний бар'єр: в Естонії (2023, «Зелені» – 1,8 %), Чехії (2021, Партія зелених – 0,9), Румунії (2020, «Партія екологів Румунії» – 1,2 %). В Угорщині «зелена» партія «Політика може бути іншою» приймала участь у парламентських виборах 2022 р. у складі виборчої коаліції «В єдності за Угорщину» (на виборах 2018 р. вона здобула 5,3 % голосів виборців / 5 депутатських місць). На виборах до Європарламенту (2019 р.) екологічні партії країн Центральної

Європи здобули лише шість депутатських мандатів: Латвія (1 мандат), Литва (2) та Чехія (3) [14; 15].

В інших державах Центральної Європи «зелені» партії не мають впливу на політичний процес і участі у виборах не приймають. Більше того, у більшості цих країн навіть не існує політичних партій, які можна було б назвати «зеленими» в європейському розумінні цього поняття.

Однією з причин інституційної та ідеологічної слабкості партій «зелених» в країнах Центральної Європи – віднесення їх до групи «лівих» політичних сил разом з комуністичними, соціалістичними та соціал-демократичними партіями, які в останні два десятиліття не користуються значною підтримкою виборців.

Інша вагомa причина низької підтримки вказаних партій пов'язана з тим, що в державах даного регіону екологічні рухи не користувалися підтримкою держави і завжди знаходилися поза політикою, оскільки у посткомуністичних державах провідною силою, як правило, була єдина комуністична / соціалістична партія. Інші партійні структури не мали можливості розвиватися відповідно до законів та політичної практики. Демократичний транзит у цих країнах також не сприяв впливовості екологічних партій, оскільки для перехідного періоду основним соціально-політичним поділом був поділ на прихильників і противників комуністичного режиму.

Висновки. Станом на 01.05.2023 р. екологічні партії мають свої фракції в національних парламентах 14 європейських країн та приймають участь в урядових коаліціях Австрії, Данії, Бельгії, Ірландії, Німеччини, що дозволяє стверджувати про важливі інституційні зміни в європейському партійному ландшафті.

Таблиця 2

Електоральні результати «зелених» партій у країнах Центральної Європи за результатами парламентських виборів 2019–2023 рр.

Країна	Дата парламентських виборів	Назва партії (рік створення)	Електоральний результат, % (к-ть місць)	Участь в урядовій коаліції (-/+)	К-ть депутат. ЄП*
Хорватія	05.07.2020, Сабор	Зелено-ліва коаліція (2017)	6,9 (7) (нова)**	-	-
Литва	11-25.10.2020, Сейм	Союз селян і зелених Литви (2001)	17,4 (32)*** (-22)	-	2
Словенія	24.04.2022, Державні Збори	Ліви (2017)	4,4 (5) (-4)	-	-
Латвія	01.10.2022, Сейм	Союз зелених та селян (2002)	12,4 (16) (+5)	-	1

* ЄП – Європарламент

** В дужках позначено різницю в кількості депутатських мандатів у порівнянні з попередніми виборами

*** Всього за результатами в одномандатних і багатомандатному виборчому окрузі. За партійними списками партія здобула 17,4 % голосів виборців (16 депутатських мандатів).

Джерело: побудовано авторами на основі [5; 6; 7; 14; 15]

Рух «зелених» виникає в 60-х рр. ХХ ст. у країнах Західної Європи та США як реакція громадськості на стрімкий післявоєнний ріст виробництва при якому не враховувалися наслідки його впливу на навколишнє середовище. У розвитку «зелених» (екологічних) партій можна виокремити такі етапи: перший (1960–1970): виникнення та становлення екологічних рухів; другий (1970–1980): політизація «зеленого» руху; третій (1980–1990): перетворення у більшості країн ЄС зелених рухів у політичні партії; четвертий (починаючи з 1990 р.): подальша інституціоналізація «зелених» партій, утворення «Європейської партії Зелених» та умовне об'єднання екологічних партій та рухів у єдину «сім'ю зелених партій».

Об'єднання вказаних партій в одну «політичну сім'ю» обумовлено низкою спільних характерис-

тик, притаманних «зеленим» партіям: а) походження; б) однотипний соціальний склад учасників та електорат; в) загальні ідеологічні маркери, ключовими з яких є такі: пріоритет питань охорони навколишнього середовища, екологічної політики і сталого розвитку; г) організаційна трансформація.

На основі електоральних даних можна зробити класифікацію країн Євросоюзу у контексті представництва у вищих законодавчих органах влади екологічних партій за результатами останніх парламентських виборів. Така класифікація подана нами у таблиці 3.

Отже, найбільш суттєве значення для діяльності екологічних партій має фактор постматеріальних цінностей і особливостей сучасних політичних та електоральних систем у країнах Європейського Союзу.

Таблиця 3

Класифікація країн ЄС за результатами представництва «зелених» партій в парламенті (2019–2023)

Рівень представництва в парламенті	Електоральні показники	Країни
Високий	Більше 10 %	Німеччина (14,8 %, 119 деп.), Австрія (13,9 %, 26 деп.), Латвія (12,4 %, 16 деп.), Литва (17,4 %, 32 деп.)
Середній	Від 5 % до 10 %	Данія (8,3 %, 15 деп.), Ірландія (7,7 %, 12 деп.), Нідерланди (5,0 %, 8 деп.), Швеція (5,0 %, 18 деп.), Фінляндія (7,0 %, 13 деп.), Хорватія (6,9 %, 7 деп.), Бельгія (Валлонія, «Еколо» – 6,1 %, 13 деп.; Фландрія, «Зелені» – 6,1 %, 8 деп.)
Низький	Менше 5%	Словенія (4,4 %), Італія (3,6 %), Португалія (1,7 %, 1 деп.), Естонія (1,8 %), Чехії (0,9), Румунії (1,2 %)
Не предсталені	–	Болгарія, Греція, Іспанія, Польща, Словаччина, Угорщина, Франція

Джерело: побудовано авторами на основі [5; 6; 7; 14; 15]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бусленко В. Взаємовідносини влади та опозиції в державах Вишеградської групи. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2020. 320 с.
2. Вархов Г. Партійне структурування Європейського парламенту: організаційне оформлення та чинники впливу: дис..... к. політ. наук 23.00.02 / Прикарпатський національний університет. 2019. 209 с.
3. Вархов Г. Сім'ї політичних партій: засади функціонування та ідеологічні особливості. *Прикарпатський вісник НТШ. Думка*. 2013. № 3. С. 41–48.
4. Копинець Ю. Вплив сучасних тенденцій розвитку партійних систем країн Європейського Союзу на еволюцію і функціонування партійної системи України: дис..... к. політ. наук 23.00.02 / Ужгородський національний університет. 2021. 269 с. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/dis_kopynets.pdf (дата звернення 17.06.2022).
5. Остапець Ю., Копинець Ю., Остапець І. Протистояння «мейнстримних партій» та партій «нової політики» у країнах Європейського Союзу за результатами парламентських виборів 2020 року. *Політікус*. 2022. Випуск 3. С. 90–100.

-
6. Остапець Ю., Копинець Ю. Парламентські вибори 2021 року в країнах Європейського Союзу: характеристика загальних тенденцій та національних особливостей електорального вибору. *Регіональні студії*. 2022. № 30. С. 82–90.
 7. Остапець Ю., Мартинкович М. Характеристика партійного ландшафту країн Європейського Союзу за результатами парламентських виборів 2022 року. *Регіональні студії*. 2023. № 33. С. 82–93.
 8. Романюк А., Шведа Ю. Партії та електоральна політика. Львів: «ЦПД» – «Астролябія», 2005. 348 с.
 9. Романюк А., Литвин В. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 548 с.
 10. Романюк А., Литвин В. Порівняльний аналіз політичних інститутів і систем країн Західної Європи. Т. 1. Особливості міжінституційних відносин у трикутнику «глава держави – парламент – уряд» та їхні наслідки для політичного процесу. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 456 с.
 11. Шипунов Г. Принципи концептуалізації ідейно-інституційної еволюції лівих політичних партій: дис..... докт. політ. наук 23.00.01. / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2018. 532 с.
 12. Carter N. *The Politics of the Environment: Ideas, Activism, Policy*. Cambridge University Press, 2001. 361 p.
 13. Van Haute E., ed. *Green Parties in Europe*. London, Routledge, 2016. 352 p.
 14. *Parties and Elections in Europe*. URL: <http://www.parties-and-elections.eu/index.html> (дата звернення 25.01.2023).
 15. The European Elections Monitor (Парламентські вибори в Швеції 11 вересня 2022 р.). URL: <https://www.robert-schuman.eu/en/the-european-elections-monitor/2021/> (дата звернення 25.01.2023).
 16. 2019 European election results. URL: <https://www.europarl.europa.eu/election-results-2019/en> (дата звернення 02.03.2023).

ДОДАТОК А

Таблиця 1

Електоральні результати «зелених» партій у країнах Західної Європи за результатами парламентських виборів 2019–2023 рр.

Країна	Дата парламентських виборів	Назва партії (рік створення)	Електоральний результат, % (к-ть місць)	Участь в урядовій коаліції (-/+)	К-ть депутат. ЄП*
Австрія	29.09.2019, Національна рада (нижня палата парламенту)	«Зелені – Зелена альтернатива» (1986)	13,9 (26) (+26)**	+	2
Данія	5.06.2019, Фолькетинг	Соціалістична народна партія (зелені ліві) (1959)	7,7 (14) (+7)	+	2
		Альтернатива (2013)	3,0 (5) (-4)	-	-
Бельгія	25.05.2019, Палата представників	Фландрія, «Зелені»	6,1 (8) (+2)	+	1
		Валлонія «ЕКОЛО»	6,1 (13) (+7)	+	2
Португалія	6.10.2019, Асамблея Республіки	Люди – Тварини – Природа (2009)	3,3 (4)	-	1
Ірландія	08.02.2020, Еряхтас	Зелена партія (1981)	7,1 (12) (+10)	+	2
Нідерланди	15-17.03.2021 Палата представників	Зелені ліві (1989)	5,0 (8) (-6)	-	3
Німеччина	26.09.2021, Бундестаг	Союз 90 / Зелені (1979)	118*** (+51)	+	25
Португалія	30.12.2022, Асамблея Республіки (позачергові вибори)	Люди – Тварини – Природа (2009)	1,7 (1) (-3)	-	1
Швеція	11.09.2022, Ріксдаг	Партія зелених (1981)	5,0 (18) (+2)	-	2
Італія	25.09.2022,	Альянс зелених і лівих (2022)	23**** (нова)	-	
Данія	01.11.2022, Фолькетинг (позачергові вибори)	Соціалістична народна партія (1959)	8,3 (15) (+1)	-	2
		Альтернатива (2013)	3,3 (6) (+1)	-	-
Фінляндія	02.04.2023, Едускунта	Зелений союз (Зелені, 1987)	7,0 (13) (-7)	-	2

* ЄП – Європейський парламент

** В дужках позначено різницю в кількості депутатських мандатів у порівнянні з попередніми виборами

*** Всього за результатами в одномандатних і багатомандатному виборчому окрузі. За партійними списками партія здобула 14,8 % голосів виборців (102 депутатські мандати).

**** Всього за результатами в одномандатних і багатомандатному виборчому окрузі. За партійними списками партія здобула 3,6 % голосів виборців (11 депутатських мандатів).

Джерело: побудовано авторами на основі [5; 6; 7; 14; 15]